

Pauls Valdens – zinātnieks, rektors, latvietis

Jānis Stradiņš, *Latvian Academy of Sciences*

Kopsavilkums. Rakstā sniegts Paula Valdena (1863-1957) – izcilā ķīmijas profesora, septiņu dažādu valstu Zinātņu akadēmijas īstenā locekļa, četru universitāšu Goda doktora, Rīgas Politehniskā institūta, divreiz direktora - rektora amatā ievēlētā (1902-1905 un 1917-1919), vēsturiski nozīmīgo darba devumu pasaules mērogā. Kopš 1913. gada viņš septiņas reizes ticis izvirzīts Nobela prēmijai ķīmijā, ir ķīmijas triju jaunu apakšnozaru pētniecības pamatlicējs. P. Valdens 20. gs. sākumā ir bijis pats izcilākais latviešu izcelsmes zinātnieks Rīgas Politehniskajā institūtā, ievērojams augstākās tehniskās izglītības organizators, prasmīgs pedagogs. Bija viens no pirmajiem mācībspēkiem, kas, publicējoties krievu zinātniskajos žurnālos, veicināja Rietumeiropas demokrātisko ideju pārnesi uz Austrumeiropu. Rakstā apskatīta P. Valdena darbība institūtam atrodoties evakuācijā Maskavā, kā arī pēc reevakuācijas periodā Rīgā līdz Latvijas Augstskolas (Universitātes) izveidošanai. Raksta noslēgumā sniegta izcilā latviešu izcelsmes zinātnieka personības un paveiktā darba novērtējums Dzimtenē, arī viņa *Alma mater*.

Atslēgas vārdi: Pauls Valdens, Rīgas Politehniskais institūts, ķīmija, fizikālās ķīmija ģenēze, augstākā tehniskā izglītība, zinātniskie sakari, vēsture.

Ķīmiķis profesors Pauls Valdens (1863–1957) 20. gadsimta sākumā ir bijis pats izcilākais zinātnieks Rīgas Politehniskajā institūtā, kura Ķīmijas tehnoloģijas nodaļu viņš ir absolvējis 1888. gadā un kurā strādājis kā mācībspēks (asistents kopš 1887. g., docents kopš 1892. g., profesors kopš 1894. g.) līdz 1919. gadam. Viņš zinātnē ir vispārāzīts triju jaunu apakšnozaru – dinamiskās stereoķīmijas, neūdens šķīdumu elektroķīmijas un jonu šķīdumu pētniecības pamatlicējs, pamatojis naftas organisko (biogēno) izcelsmi. Viņš ir bijis viens no ievērojamākajiem ķīmijas vēsturniekiem un domātājiem par ķīmijas (un arī zinātniecības) pamatiem [1-5]. Kopš 1913. gada Pauls Valdens septiņas reizes ir ticis izvirzīts Nobela prēmijai ķīmijā, vistuvāk tās iegūšanai bijis 1914. gadā, taču nav to saņēmis būtībā tālāka politiskās konjunktūras dēļ [3, 35.lpp.]. Amerikas Ķīmiķu biedrība nesaņemto Nobela prēmiju viņam kompensējusi ar piemiņas plaketi “*Award for Scientific Citation for Chemical Breakthrough*”, kas 2011. gadā pasniegta Rīgas Tehniskās universitātes Materiālzinātņu un lietišķās ķīmijas fakultātei, kur P. Valdens 1896. gadā veicis savu populārāko atklājumu “Valdena apgriezenība” (*Walden inversion*) un kas joprojām tiek citēts mūsdienu ķīmijas literatūrā (2002. g. par P. Valdena atklājuma tālākattīstību tika piešķirta Nobela prēmija 3 zinātniekiem) [5].

Līdztekus darbībai Rīgas Politehniskajā institūtā Pauls Valdens bija arī Pēterburgas Ķeizariskās Zinātņu akadēmijas īstenais loceklis (kopš 1910. g.) un tās ķīmijas laboratorijas vadītājs (1911–1918).

Pauls Valdens ievēlēts par 7 valstu zinātņu akadēmiju locekli (Pēterburgas ZA, Vācu Dabaspētnieku akadēmijas *Leopoldina* īstenais loceklis, Somijas ZA Goda loceklis,

Zviedrijas Karaliskās ZA, Getingenes ZA, Francijas institūta, Ženēvas Nacionālā institūta korespondētājloceklis, PSRS ZA Goda loceklis), sava mūža laikā bijis promovēts par 4 universitāšu goda doktoru (Rostokas Universitātes, Madrides Universitātes, Tībingenas Universitātes, Štutgartes Tehniskās augstskolas). Tik augstus pagodinājumus nav saņēmis neviens cits latviešu izcelsmes dabzinātnieks (abi Valdena vecāki – Jānis un Anna bija latvieši, cēlušies no Ēveles pagasta, bet nākamais zinātnieks dzimis 1863. g. 26. (14.) jūlijā Rozbeķu (Rozulas) pagastā, tag. Pārgaujas novada Stalbes pagastā kā vecāku 13. bērns). 2013. gada ievērojamāko, pasaulē atzīmējamo jubilejas datumu sarakstā UNESCO Ģenerālā asambleja iekļāvusi arī Paula Valdena 150. dzimšanas dienu (no Latvijas šogad vēl tiek atzīmētas arī Rūdolfa Blaumaņa un Jāzepa Vītola jubilejas).

Tie ir tikai daži dati, kas apliecina P. Valdena mūža un personības nozīmīgumu pasaules mērogā, kas tuvāk raksturots daudzos izdevumos (piem. [1-5]), kur arī atsaucies uz dažādām literatūras norādēm.

Šajā apcerē jāpiemin, ka Pauls Valdens ir bijis arī Rīgas Politehniskā institūta direktors (1902–1905) un rektors (1917–1918), turklāt viņš ir vienīgais visā RP (RPI, RTU) pastāvēšanas vēsturē, kas šo amatu veicis divreiz [6]. Vēl vairāk, ja Latvijas Augstskolu 1919. gadā un *Baltische Technische Hochschule* uzlūko kā „vecā” RPI turpinājumu pārejas posmā, tad 1919. gada maijā un septembrī viņš formāli turpinājis pildīt rektora pienākumus arī trešo reizi.

Pirmoreiz RPI direktora amatā Pauls Valdens stājies 1902. gada 15. aprīlī – pēc sava skolotāja fizikas profesora Teodora Grēnberga ticis ievēlēts uz 4 gadiem. Tas bija RPI rusifikācijas laiks, drīz pēc augstskolas pārtapšanas par valsts institūtu ar krievu mācību valodu. Pauls Valdens bija ļoti atbilstošs laikmeta izaicinājumiem, jo viņš bija viens no tiem RP akadēmiskiem mācībspēkiem, kas pirmais (jau kopš 1886. gada!) bija saistījies ar krievu zinātniekiem, sācis publicēties arī krievu zinātniskajos žurnālos. Kā zināms, lielumielais vairums RP akadēmisko mācībspēku bija vācieši, kas no krievu zinātniekiem distancējās, tos kait arī P. Valdena tiešais un viņa ļoti mīļotais skolotājs Vilhelms Ostvalds [3, 63.lpp.]. Tādēļ P. Valdens jau 1897. gadā bija izpelnījies RPI revidenta – Harkovas profesora Vladimira Kirpičova – visatzinīgāko vērtējumu un bez iebildēm ieteikts apstiprināšanai profesora amatā (pat vēl pirms doktora grāda iegūšanas, ko viņš saņēma, aizstāvējis disertāciju Pēterburgā 1899. g.) [7]. P. Valdens bija draudzīgās attiecībās ar Dmitriju Mendelejevu un Pēterburgā iepazinās ar ietekmīgo finanšu ministru grāfu Sergeju Viti, jo Pēterburgā konsultēja (pat vēl nebūdams RPI direktors) Pēterburgas Politehniskā institūta izveidošanas jautājumus 1899. gadā. Ar Vites protekciju tika panākts cara valdības finansējums arī RPI Ķīmijas laboratorijas korpusa celtniecībai Puškina (Kronvalda) bulvārī 4, Kanāla malā [3, 1.nodaļa].

Šie apstākļi noteica RPI padomes izvēli par labu P. Valdena kandidatūrai institūta direktora amatam. Jāuzsver, ka,

formāli akceptējot krievu ietekmes palielināšanos augstskolā, Valdēns būfībā darīja visu, lai saglabātu eiropēiski vācisko gaisotni šajā augstskolā. Šajā ziņā viņš bija vispiemērotākais cilvēks, labs diplomāts, elastīgs gan nacionālajos, gan sociālajos jautājumos, ar autoritāti Krievijas, Vācijas un Eiropas akadēmiskajās aprindās.

Arī cilvēciski P. Valdēns bija nosvērts un pretimnākošs, jo bija ienācis augstskolā kā trūcīgs "atraitnes dēls", kuram paša spēkiem vien, bieži ciešot trūkumu, pat badu, bija jāizcīna sava vieta dzīvē. Studenta gados viņš nebija ticis uzņemts korporācijā ("mežonis"), izprata trūcīgo studentu, arī latviešu, vajadzības, prata ieturēt zināmu saskaņu arī ar revolucionāri noskaņotajiem studentiem, kaut arī formāli viņam kā rektoram viens otrs dumpinieks bija jāizslēdz no augstskolas. P. Valdena liberālo nostāju apstiprina fakts, ka viņa laboratorijā par asistentu strādāja revolucionāri noskaņotais Jānis Priedītis (1876–1908), sociāldemokrāts - propagandists, sprāgstvielu un smirdbumbu izgatavotājs (kas šajās nodarbēs iesaistīja pat studentus). P. Valdena darbinieks RPI Ķīmijas izmēģinājumu stacijā kādu laiku bija cits sociāldemokrāts Eduards Veiss-Baltiņš (1881–1938), vēlāk samērā redzams padomju darbinieks. Kausmīgi revolucionāri bija vairāki Valdena laika studenti-ķīmiķi: (J. Treimanis, S. Šaumjans, J. Asars, K. Zutis, P. Delle u.c.) [8].

Augstskolas vadībā Pauls Valdēns laipoja starp konservatīvajiem lietu noteicējiem "augšās" un dumpīgajiem studentiem. Savās atmiņās viņš rakstīja: *"Jaunajiem cilvēkiem bija taisnība tajā ziņā, ka augstskolu dzīvē daudz kas bija revidējams. Pasniedzējiem vajadzēja ievirzīt pārmaiņas, pēc kurām centās jaunie revolucionāri, reformu gultnē brīvai un mērķtiecīgai sadarbībai. Arī pie mums [Rīgā, - J. S.] bija vērojama zināma viļņošanās, mūsu studenti prasīja mainīt studiju reglamentu, aizvācot nemīlamos pasniedzējus un dodot studentu un asistentu pārstāvjiem tiesības līdzdarboties augstskolu dzīvē. Valdības reakcija nelika ilgi gaidīt. Studentus arestēja un izslēdza, tiesāja un izsūtīja. Šie stingrie pasākumi izraisīja jaunas nekārtības un vairāk vai mazāk izteiktu līdzjūtību no akadēmisko pasniedzēju puses, daži no kuriem aktīvi iesaistījās politikā. Īpaši ienīda tā saucamo studentu inspekciju. Inspektors un viņa palīgi kontrolēja, kā studenti apmeklēja lekcijas. Studentu formas cepurīte un šinēļi uz numurētajiem pakaramiem auditorijas priekšā skaitījās pierādījums līdzdalībai lekcijā! Kontrole aptvēra arī studentu personisko dzīvi, jo ikviens skaitījās "politiski neuzticams". Pret savu gribu man bija jāpārliciecinās, cik tālu sniedzās ohrankas aizbildnība un kā centās "darīt nekaitīgu" pat mācību literatūru < .. > Tā kā mēs, kā jau iepriekš, noraidījām visus priekšlikumus pastiprināt kontroli pār studentiem, arī mēs sākam likties šaubīgi. Kā rektors biju spiests pastāvīgi sekot, lai visi "musinātāji" tiktu atskaitīti. Tas nedarīja manu stāvokli vieglāku [1, S. 46-47]."*

Ar humoru P. Valdēns rakstīja savam skolotājam V. Ostvaldam par savām direktora gaitām: *"Pagaidām viss iet ļoti apmierinoši, bet kurš zina, ko nesīs nākamā diena vai nedēļa? Pagaidām vēl šie kungi [studenti, - J. S.] klausā norādījumus un pakļaujas "dresētāja" [rektora, - J. S.] darbībām – droša liecība ir tas, ka mani sveicina, bet drīz droši vien katrs ies garām, kā Dons Rodrigo, un nepazīs mani"* (1902. g. 15. okt. vēstule) [9, S. 104]. Citā vēstulē V. Ostvaldam (1903.g.11. febr.) P. Valdēns pieminēja: *"Mēs pieliekam visas pūles, lai*

vismaz pašu mājās izvairītos no studentu nemieriem. Vajaga mierīgi un prātīgi sēdēt uz vulkāna un strādāt; kā apdomīgs saimnieks es cenšos dot šai lavai citu gaitu, t. i. studentu slēpto gara enerģiju ievirzīt prātīgās lietās. Saskaņā ar seno teicienu: "panem et circenses" – es kārtuju un atbalstu visas iespējamās un neiespējamās cēlās lietas" [9, S. 107]. Tika organizēts "inženieru pulciņš", studentu darbā iekārtošanas birojs, mūzikas biedrība u. tml.

P. Valdēns rosināja vēl vienu paliekamu pasākumu RPI vēsturē, proti, 1903. g. iedibināja RPI goda biedra (почетный член) statusu. Tehniskajām augstskolām toreiz nebija tiesību piešķirt doktora un arī goda doktora grādu, tādēļ pēdējo aizstāja goda biedra statuss. Iegansts šī titula iedibināšanai Rīgā bija V. Ostvalda, Valdena iemīlotā skolotāja un kādreizējā RP profesora, 50 gadu jubileja, kurai par godu P. Valdēns Leipcigā izdeva pirmo V. Ostvalda zinātniskās biogrāfijas grāmatu, analizējot viņa mūža gaitu un paliekamo devumu zinātnē [10]. V. Ostvalds bija pirmais RPI Goda biedrs, kuram šo nosaukumu piešķīra (pēc iepriekšējas saskaņošanas ar Tautas apgaismošanas ministriju); vēlāk tika ievēlēti arī citi, bet jau pēc P. Valdena aiziešanas no direktora amata. P. Valdēns bija arī tas, kurš 1904. gadā pirmais nominēja V. Ostvaldu Nobela prēmijas piešķiršanai ķīmijā (viņam pašam tagad tika piešķirta privilēģija – ieteikt zinātniekus Nobela prēmijai ķīmijā) [9, S. 184].

1902. gada jūnijā Pēterburgā Tautas apgaismošanas ministrijas organizētajā visu Krievijas augstskolu rektoru sanāksmē P. Valdēns uzstājās ar runu, ka nepieciešama „nevis kaut kāda cīņa vai ārkārtēji pasākumi pret kādu [studentu] politisku kustību, bet tikai dažādu strīdu novēršana akadēmiskā ceļā”. Šajā sanāksmē Valdēns noraidīja priekšlikumu pastiprināt studentu inspekciju RPI un panāca, ka ebreju studentu procentu norma tiek palielināta līdz 7,5% (to pieļāva vēl tikai Odesas un Kijevas universitātēm).

Diemžēl patvaldnieciskās cara Krievijas apstākļos P. Valdena liberālās ierosmes nespēja tikt īstenotas, sociālie un nacionālie kontrasti bija pārāk izteikti, izraisījās 1905.- 1907. gada revolūcija.

Jau 1905. gada janvārī P. Valdenam kā direktoram bija jāpieņem izšķirīgi lēmumi sakarā ar 1905. gada 13. janvāra demonstrācijas laikā nošautā RPI ķīmijas studenta Konstantīna Pečurkina izvadīšanu. RPI galvenajā ēkā notika studentu sanāksme un no aulas loga bija izkārtis melns karogs ar uzrakstu: "Slava kritušajiem, nāve slepkavām!". P. Valdenam izdevās novērst policijas ielaušanos RPI ēkā un izrēķināšanos ar studentiem, taču institūtu pēc tam uz laiku slēdza.

Jau 1905. gada 12. (25.) janvārī P. Valdēns bija iesniedzis lūgumu atbrīvot viņu no direktora amata, taču pēc mācību komitejas, institūta padomes un ministrijas lūguma atsaucā to. Valdena veselību šie notikumi bija iedragājuši dramatiski – viņš zaudēja 20 kg svara, vispirms viņu ar nervu izraisītu kuņģa kaiti nosūtīja uz Tērbatas universitātes klīniku pie prof. Karla Dehio, pēc tam uz Šveici, kur viņš atkopās vairākus mēnešus 1905. gada pavasarī un vasarā. Šveicē Valdēns formulēja savu t. s. Valdena likumu par jonu reizinājumu (Walden Product) $\lambda \times \eta = const$ un aprakstīja to ķīmijas zinātnē paliekamas nozīmes publikācijā [1, S. 51].

Atgriezies Rīgā pēc veseļošanās un pētnieciskā darba intermēdijas P. Valdēns turpināja pildīt direktora pienākumus. Pēc Nikolaja II Oktobra manifesta izsludināšanas RPI studenti

1905. g. 28. oktobrī Rīgas Latviešu jaunā teātra ēkā (Romanova ielā 25) sasauca sanākumi par stāvokli RPI un tā nākotni. Uz sapulci bija aicināts arī Valdens un citi mācībspēki, taču tie ielūgumu nepieņēma, jo studenti bija noraidījuši profesoru prasību gādāt, lai sapulce neizvērstos par pasniedzēju tiesāšanu. Studentu sanāksmē pēc vētrainām debatēm pieņēma rezolūciju (ar 815 balsīm par, 212 balsīm pret un 6 atturoties), kurā cita starpā bija ietverta prasība:

“Ievērojot profesora Valdena slaveno darbību zinātnes jomā, lūdzam viņu palikt institūtā par profesoru un pieprasām viņam nekavējoties atkāpties no direktora amata, nevēlēdamies viņa personā redzēt Mācību komitejas reakcionāro centienu paudēju” [11, 101.lpp.].

Kad 29. oktobra vakarā trīs studentu delegāti N. Zeļenka, L. Lazersons, A. Arnsts iesniedza P. Valdenam šo rezolūciju, RPI Mācību komiteja nekavējoties pieņēma lēmumu: 1) uzskatīt par neiespējamu turpmāk uzturēt oficiālas attiecības starp profesoriem un studentiem; 2) pārtraukt visu institūta mācību darbību uz nenoteiktu laiku; 3) nekavējoties slēgt institūta durvis. Profesori un pasniedzēji izteica pilnīgu uzticību direktoram P. Valdenam, taču viņš sekoja studentu prasībai, iesniedza atlūgumu un ar 1906. gada 1. janvāri Ministrija atbrīvoja P. Valdeno no amata. Vienlaikus Valdeno iecēla par Ķīmijas nodaļas dekānu – šo amatu viņš pildīja līdz 1917. gadam [3, 53.lpp.].

1917. gada 1. janvārī P. Valdens, jau evakuācijas laikā Maskavā, atgriezās direktora amatā atkārtoti, jo proģermāniski noskaņotajam direktoram V. Knīrimam amats bija jāatstāj un prof. J. B. Vodzinski ministrija neapstiprināja viņa poļu izcelsmes dēļ. Tikām Valdens bija guvis milzu popularitāti Krievijas augstskolu, zinātniskajās un arī valdības aprindās, un viņa vārds lielā mērā garantēja institūta tālāku pastāvēšanu sarežģītajos evakuācijas apstākļos, studentu pieplūdumu no visas Krievijas. Valdena autoritāte un takts, draudzīgās attiecības ar krievu kolēģiem Maskavā un Pēterburgā, pēdējo pašreizējais atbalsts ļāva RPI turpināt puslīdz normālu darbību evakuācijā. Pēc Februāra revolūcijas P. Valdens drīkstēja īstenot vairākas pozitīvas pārmaiņas – pieļaut sieviešu uzņemšanu institūtā (starp pašām pirmajām bija arī viņa meita Iriša – ķīmijas studente), apstiprināt profesora amatā jūdu ticības profesorus (piem., savu uzticamo līdzgaitnieku M. Centneršvēru) un atcelt procentu normu studējošiem ebrejiem. Direktora amatu RPI pārdēvēja par rektora amatu.

Saskaņā ar Brestas miera līgumu (1918. gada martā) bija paredzēta RPI reevakuācija uz Rīgu, ar visu pasniedzēju sastāvu, inventāru un bibliotēku. To īpaši veicināja vācu sūtņa V. Mirbaha (nogalināts atentātā Maskavā) neatlaidība. Daļa pasniedzēju un studentu tomēr nevēlējās atgriezties vācu ķeizarišķā karaspēka okupētajā Baltijā. P. Valdena vadītā sanāksme apsprieda vadoša komunistu darbinieka Mihaila Frunzes ierosinājumu pārcelt institūtu uz Ivanovovožņesensku, kur tam tika solīti optimāli tālākpastāvēšanas noteikumi. Tie vilināja prāvu skaitu cilvēku, īpaši no krievu un ebreju tautības profesoru un studentu vidus. Taču profesoru, pasniedzēju un studentu pamatsastāvs ar Valdeno priekšgalā bija cieši nolēmis atgriezties Rīgā. 1918. gada 20. aprīlī Mācību komiteja nolēma pārtraukt RPI darbu Maskavā, lai atgrieztos dzimtenē. *“Man bija dienām un naktīm jāapsprīžas ar Padomju Krievijas pārstāvi M. Frunzi un*

izglītības tautas komisāru [A. Lunačarski? M. Pokrovski? – J. S.]. Viņi negribēja pieļaut mūsu augstskolas atgriešanos Rīgā. Izšķirīga bija atklātā privātā sarunā manis minētais apstāklis, ka institūts dibināts par Baltijas līdzekļiem un dotācijām, ka tā ēkas un nekustamais īpašums Rīgā nepieder valstij, jo tās tikušas būvētas un uzturētas par privātiem ziedojumiem un mācību maksām, bez valsts dotācijām. Tātad institūts pieder Rīgai un kā šīs pilsētas īpašums tai arī atdodams. M. Frunze atvadādamies biedriski spieda man roku un piebilda, ka es varētu būt lielisks advokāts, ja nebūtu vēl lieliskāks ķīmiķis, un novēlēja laimīgu ceļu” [1, S. 77].

Tādā kārtā lielā mērā tieši P. Valdena neatlaidība nodrošināja tajos apstākļos ārkārtīgi sarežģīto reevakuāciju uz Rīgu 1918. gada augustā, pēc tam Valdens atkāpās no rektora amata.

1918. gada oktobrī Rīgā tika izveidota Baltijas Tehniskā augstskola (BTH) ar prof. V. Knīrimu kā direktoru, kur P. Valdens strādāja par ķīmijas profesoru. Tāds viņš palika arī P. Stučkas režīma 1919. gada februārī dibinātās Latvijas Augstskolas (LA) ietvaros. Viņa prestižs gan latviešu, gan krievu un vācu studentu vidū bija ļoti augsts, un viņu uzlūkoja par augstskolas neapšaubāmu līderi. P. Valdena gaitas Padomju Latvijā un tās augstskolā aplūkotas grāmatā *“Etiķes par Latvijas zinātņu pagātni”* [12] un rakstā *“Pauls Valdens – latviešu tautas pazudušais dēls”* [4], tajās ir daudz pretrunīgu momentu: gan P. Valdena neapšaubāmā vēlme līdzdarboties ražošanas un augstākās izglītības atjaunošanā Rīgā, gan vēšanās pret režīma īstenotajām represijām, kas skāra viņa vācbaltiešu kolēģus (piem., prof. M. Glāzenapa aresta dēļ viņš uzstājās ar ļoti asu publisku lekciju kritiskā garā [13]), gan domstarpības ar jaunajiem latviešu mācībspēkiem. 1919. gada 22. aprīlī profesoram N. Zeļinskim adresētajā vēstulē P. Valdens izteica pateicību par savu ievēlšanu Maskavas Universitātes ķīmijas profesora vakancē un principā itin kā pat piekrita pārcelties uz Maskavu [14]. Taču 1919. g. 7. maijā (15 dienas pirms Rīgas krišanas!) Paulu Valdeno ievēlēja par Latvijas Augstskolas (LA) padomes priekšsēdētāju, resp., augstskolas rektoru [12]. Tādā kārtā viņu drīkst uzskatīt arī par pirmo LA ievēlēto rektoru, un viņa portrets pamatoti atklāj LU rektoru galeriju LU rektorāta sēžu zālē Raiņa bulvārī 19.

Taču Valdens atzina P. Stučkas lielinieku valdīšanas laiku par šausmu mēnešiem, kā atklāti un tēlaini izsacījās 1919. g. 17. jūnijā vēstulē Vilhelmam Ostvaldam no Rīgas: *„Pēc šī piespiedu eksperimenta sociālajā autoklāvā jūtos noguris, iрдens, un man nepieciešams remonts (reparaturbedürftig)”* [9, S. 162]. Viņš arī uzskatīja, ka apstākļi darbam pat komunistiskajā Maskavā tomēr bijuši stipri labvēlīgāki nekā lielinieciskajā Rīgā, kur ekstrēms kreisums savijies ar nacionālo ienaidu pret visu vācisko. Pēc Stučkas režīma krišanas P. Valdens 1919. gada 24. maijā piekrita kļūt par landesvēra atjaunotās Baltijas Tehniskās Augstskolas (BTA) rektoru, jo V. Knīrima bija aizbēdzis uz ārzemēm. Latviešu pasniedzēju deputācija (P. Lejiņš, A. Kirhenšteins, F. Gulbis u.c.) pieprasīja Valdenam atjaunot Latvijas Augstskolu, taču viņš pieņēma delegātus kājās stāvēdams, neaicināja pat apsēsties un sacīja, ka neesot tiesīgs atrisināt šo jautājumu [15]. Patiešām A. Niedras valdība (ministrs J. Kupčs) 10. jūnijā bija pieņēmusi lēmumu par visu padomju varas dibināto mācībiestāžu likvidēšanu [16]. Tādā kārtā P. Valdens bija

kļuvis par RPI rektora v. i. pat trešo reizi, taču BTA mūžsoreiz nepārsniedz 1 ½ mēnesi.

Pēc Cēsu kaujām un K. Ulmaņa Pagaidu valdības atgriešanās Rīgā tā 1919. gada 2. augustā pārņēma bij. Rīgas Politehnisko institūtu savā rīcībā un Pagaidu valdības izglītības ministrs Kārlis Kasparsons (starp citu, pats Latvijas Augstskolas profesors padomju laikā) atsāka LA organizēšanu (atjaunošanu), par saviem tuvākajiem līdzgaitniekiem izvēlēdamies profesoru P. Valdenu un jauno filozofu Paulu Dāli [17]. K. Kasparsons aicināja Valdenu līdz turpmākajam izpildīt organizējamās Latvijas Augstskolas rektora pienākumus un vadīt organizācijas komisijas pirmās sēdes [18]. Pauls Valdens to uzņēmas, lai gan iekšēji viņš bija pret radikālu reorganizāciju un joprojām aizstāvēja RPI tālākpastāvēšanu, tā tradīcijas un gaisotni, cerēdams, ka sakari starp Rietumeiropu un Krieviju atjaunosies un Rīgai arī turpmāk būs nozīmīga starpnieka loma Austrumu–Rietumu zinātniskajos, tehniskajos un ekonomiskajos sakaros, par ko rakstīja vēstulē S. Arrēniusam. Viņš arī bija skeptisks par jauno latviešu zinātnieku pārmērīgajām (kā viņam šķita) ambīcijām. Dienaskārtībā bija nacionālas augstskolas veidošana, kur dominētu latviešu mācībspēki, latviešu valoda kā augstskolas mācībvaloda, orientācija uz Latvijas vajadzībām. Latviešu nacionālā inteliģence nevarēja un negribēja šajā ziņā piekāpties pat tālaika izcilākajai autoritātei zinātnē, kāds bija P. Valdens.

Sava taisnība bija fiziķim F. Gulbim, kurš ar rūgtumu rakstīja: “Valdens aizbrauca [no Latvijas] un aizbrauca apzinīgi un ar nodomu, kad redzēja, ka nacionāla augstskola Latvijā būs. Viņš neticēja Latvijai, neticēja mūsu augstskolai un, galvenais, mūsu pašu spējām. <..> Un, kad šī augstskola, lepna uz “savu” Valdenu, lūdza to būt par tās pirmo rektoru, viņš tai pagriezta muguru un tsi pirms tās atklāšanas aizbrauca. Neviens viņu nedzina, viņš gāja pats un gāja tāpēc, ka tanī laikā vēl neesošā Latvija un tās augstskola varēja būt risks viņa vārdam” [19].

Patiešām, 1919. gada augusta otrajā pusē P. Valdens kā Latvijas Pagaidu valdības pārstāvis un LA pagaidu rektors devās oficiālā komandējumā uz Vāciju, no kura neatgriezās. Viņš kļuva par ķīmijas profesoru provinciālajā Rostokas universitātē, kaut arī tas viņam kara izpostītajā Vācijā nenācās viegli – bija denunciācijas par viņa latvisko izcelsmi, Vācijai nedraudzīgo nostāju pasaules kara laikā, tādēļ pirmajā piegājienā 1919. gada 16. septembrī Rostokas universitātes padome P. Valdenu “izbalsoja” un tikai Meklenburgas–Šverinas federālās zemes pārvaldes iejaukšanās ļāva piesaistīt Valdenu Rostokai (pēc 1920. g. 13. jūlija goda tiesas lēmuma) [3, 114-116. lpp.] [20]. Viss tālākais Valdēna mūžs saistīts ar Vāciju; arī 1924. gadā spīdošās vieslekcijas Rīgā [21] tomēr nevainagojās ar savstarpēju vienošanos par Valdēna atgriešanos dzimtenē – pārāk spēcīga bija opozīcija, un P. Valdēns sarūgtināts pārtrauca sakarus ar savu *Alma mater*.

Pauls Valdēns nebija naidīgs ne latviešu tautai, ne Latvijas valstij, taču bija skeptisks par iespējām attīstīt mazajā valstī pētniecību un izdarīja savu izvēli par labu ķīmijas zinātnei, vēlēdamies palikt starptautiskajā ķīmijas elitē.

„Jauni cilvēki ar jaunu dzīves veidu un jaunām visu lietu mērauklām gribēja uz dzimtenes vecās zemes radīt jaunu un, kā viņi ticēja, labāku dzīvi. Bet vai viņu spēki izrādīsies pietiekami, lai pārskatāmā laikā īstenotu jaunus ideālus, kuru

dēļ labākie no viņiem ziedoja sevi visu? Dzimtene nav tikai teritorija, pie kuras cieši saistīts uz viņas pamata un zemes izveidojies cilvēks. Tā izpaužas arī garīgajā. Man kļuva arvien skaidrāks, ka man jāizdara izvēle, jo likās bezmērķīgi šķiest spēkus un laiku nepatīkamajam rektora amatam, sagraut veselību, nevis veikt radošu darbību zinātnē,” – tā P. Valdēns vēlāk savā atmiņu stāstījumā motivēja izšķiršanos par labu iespējai mierīgi strādāt zinātnē [1, S. 80-81].

Rīgu Valdēns atstāja 56 gadu vecumā, un ir objektīvi jāatzīst, ka savus izcilākos pētījumu rezultātus un arī augstākās virsotnes zinātniski administratīvajā karjerā (rektora, Pēterburgas ZA laboratorijas vadītāja amatus, aktīvo darbošanos I. Pasaules kara laikā) viņš ir sasniedzis dzimtenē. Vācijā viņš drīzāk kļuva iecienīts kā ķīmijas vēsturnieks un filozofs, spožs referātu lasītājs nozīmīgos zinātniskos sietos, nevis kā aktīvs pētnieks.

Paula Valdēna zinātniskajā mantojumā ir 40 monogrāfijas un mācībgrāmatas, 200 oriģinālrakstu organiskajā un fizikālajā ķīmijā, 130 rakstu ķīmijas vēsturē un zinātnes filozofijā.

Neapstrīdama ir Paula Valdēna latviskā izcelsme gan no tēva, gan no mātes puses. To liecina gan Sarmītes Pijolas [22], gan pēdējā laikā inž. Jāņa Plūksnes [23] veiktie ģeoloģiskie pētījumi (no tēva un mātes puses), kas sniedzas līdz pat 18. gs. pirmajai pusei. Arguments par labu latviskajai izcelsmei ir arī ieraksts Straupes latviešu draudzes grāmatā par Paula piedzimšanu, Jāņa Valdēna (!) (1816-1867) čuguna kapa krusts Straupes Pārupes kapos [24], Ēveles mācītāja Antona Georga Boses Vidzemes latviešu zemnieku tipu zīmējumi no 1858. gada, kuru vidū brīnumainā kārtā ir abi P. Valdēna vecāki, viņa kūmas un radi, arī vecākais brālis Jānis! [4]. Valdēna latviešu radu skaitā bijuši kādreizējais Rīgas pilsētas galva Roberts Garselis, ārsts Roberts Kreišmanis, komponists Nīlss Grīnfelds u. c. To apstiprina arī Jana Zavidzka, Āronu Maīsa, Maskavas profesora A. Terentjeva un daudzu citu liecības, pat bijušā kolēģa prof. Edgara Vedekinda denunciācijas 1915.-20. gados V. Lenca “*Baltisches biographisches Lexikon*” (1970) Valdēna izcelsme raksturota: “*Vater – Lette, Mutter – Lettin*” [25]. Savu latvisko izcelsmi Valdēns nekad nav noliedzis, līdz mūža beigām ar aizkustinājumu atcerējies tautas dziesmas, ko dziedājuši māte [26].

Taču nav noliedzama arī pakāpeniska attālināšanās no savas tautas, pāriešana baltvācu, vēlāk vācu vidē. P. Valdēns ar cieņu un mīlestību atceras savu tēvu Jāni (kas mira, kad viņam bija 4 gadi), savu māti (kuru drīz pēc tam izputināja radi Kreišmaņi un kura pārcēlusies uz Valmieru un Pēterupi, pārdodot “Pīpēnus”). Pauls auga pie svešiem ļaudīm, izšķirīga bija skolotāju ietekme. Rubenes skolā viņš mācījās pie tolaik iecienītā skolotāja Jāņa Erdmaņa (1845-1911), kurš bija uzticams Jāņa Cimzes sekotājs, sīvs Kronvalda Ata un jaunlatviešu oponents, raksturīgs t.s. veclatviešu pārstāvis. Cēsu apriņķa skolā Valdēnu ietekmēja Kristiāns Bēms, kas veiksmīgi ievadīja savus audzēkņus vācu gara pasaulē, bet Rīgā – īpaši ķīmijas profesors Vilhelms Ostvalds, kas kļuva par Valdēna ideālu zinātnē un dzīvē. Ostvalds nesaprata mazo tautu nacionālos centienus (īpaši noskaņots bijis pret poļiem) un uzturēja domu, ka zinātnē galvenais esot nevis tautība, bet spējas pētniecībā un ar ķīmijas zinātne vislabāk nodarboties vācu vidē [24].

Latvijā P. Valdena vārds uz vairākiem gadu desmitiem tika nodots aizmirstībai, kaut arī viņam te bija savi cienītāji (ķīmiķu vidū M. Prīmanis, J. Auškāps, A. Ķešāns, G. Vanags, A. Kalniņš, arī ekonomists K. Balodis, filozofs P. Zālīte u. c.) un 1936. gadā LU rektors Jūlijs Auškāps jaunajā LU lielajā aulā RPI 75 gadu dibināšanas atceres aktā 1936. gada 16. maijā savā uzrunā (gan P. Valdena nenosaucot vārdā) cildināja arī viņa nopelnus:

„Varam godam un ar pateicību pieminēt bij. RPI kā lielu kultūras faktoru mūsu zemē, kas ievērojami veicinājis Latvijas uzplaukumu un sagatavojis ceļu patstāvīgās Latvijas nodibināšanai, šai zemei pārejot tās īsto saimnieku – latviešu rokās. Un par zīmi tam, ka šajā zemē arī visiem kultūras iestādījumiem jābūt pašu latviešu rokās, uzskatāms tas apstāklis, ka pēdējais institūta direktors jau pirms neatkarīgās Latvijas tapšanas, un pie tam viens no lielākiem zinātniekiem, kāds RPI pastāvēšanas laikā darbojies, bija latvietis” [27].

Pēc A. Kalniņa un J. Peives liecības bijis nodoms P. Valdena piesaistīt jaundibinājamai Latvijas PSR ZA 1945.-1946. g. par goda locekli, taču viņš bija pārcēlies uz franču okupācijas zonu un padomju emisāriem nebija sasniedzams. P. Valdena vārdu dzimtenē atcerējās tikai pēc viņa nāves, kad to kopš 1957. gada sāka popularizēt šo rindiņu autors [28]. Par P. Valdena parādījās daudz rakstu, 1983. gadā tika izdota viņa biobibliogrāfija [2], bet 1988. gadā PSRS ZA lielo zinātnieku Zinātnisko biogrāfiju sērijā J. Stradiņa un J. Solovjova grāmata (ar lielām grūtībām, tikai M. Gorbačova “perestroikas” gaisotnē) [3]. Gadu agrāk, 1987. gadā, sakarā ar RPI dibināšanas 125. gadadienu Latvijas PSR Ministru padome iedibināja Paula Valdena medaļu un prēmiju, ko joprojām piešķir par veikumu ķīmijā un zinātnu vēsturē [29]. Vēl agrāk, 1976. gada rudenī, Imanta Ziedoņa dižkoku grupa Unguru parkā “atbrīvoja” kādu ozolu, ko par godu Paulam Valdenam nosauca par “Paulu” (Valdens skolas gados vasarā darbojies arī kā repetitors Ungurmuižas baronu Kampenhauzena ģimenē) [30], bet 1984. gadā tika iedēstīts ozoliņš no P. Valdena dzimto “Pīpēnu” mājas pamatiem Organiskās sintēzes institūta ēkas priekšā [31]. 2003. gadā ar firmas “Itera Latvija” un mecenāta Jura Savicka atbalstu pēc J. Stradiņa ierosmes P. Valdenam tika atklāta impozanta piemiņas zīme (mākslinieks Andris Vārpa) [32].

Tā P. Valdena piemiņa pamazām atgriezās arī Latvijā, par ko tika runāts 1988. gadā, pirmajā P. Valdena medaļu piešķiršanas reizē [4], un īpaši jau ANO Starptautiskajā ķīmijas gadā (2011), kad Valdena *post mortem* ievēlēja par RTU Goda biedru [33]. Vēl agrāk, 2009. gadā, LU dibināšanas 90.- gadskārtā, P. Valdens kopā ar politologu J. Berlinu pēdīgi tika godināts arī Latvijas Universitātē, piešķirot viņam LU Goda doktora grādu *post mortem* (1920. gados P. Valdena par LU goda biedru neapstiprināja LU padome, kaut arī viņa kandidatūru virzīja LU Ķīmijas fakultāte). Kopš 1998. gada pēc E. Vedēja, P. Trapenciera un šo rindiņu rakstītāja ierosmes notiek Starptautiskie P. Valdena simpoziji organiskajā ķīmijā, kur uzstājas izcili šīs jomas lietpratēji no daudzām pasaules valstīm (2013. g. maijā sakarā ar P. Valdena 150 gadu jubileju un tās starptautisku atzīmēšanu UNESCO ietvaros, notika 8. P. Valdena simpozij). P. Valdena jubileju šogad paredzēts atzīmēt arī Berlīnes ķīmijas biedrībā, Rostokas Universitātē u.c.

Neapšaubāmi, no visiem RPI (RTU) rektoriem P. Valdens pētniecībā paveicis visvairāk, un vismaz līdz 21. gadsimta sākumam ir palicis nepārspēts kā izcilākais latviešu izcelsmes zinātnieks.

LITERATŪRAS SARAKSTS

- [1] Walden P. Wege und Herbergen. Mein Leben. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag, 1974. 130 S.
- [2] Akadēmiķis Pauls Valdens. Biobibliogrāfiskais rādītājs. Rīga: Zinātne, 1983. 159 lpp. (865 vēres).
- [3] Страдинь, Я.П., Соловьев Ю.И. Павел Иванович/ Пауль/ Вальден, 1863-1957 - Москва, 1988. – 287 с.
- [4] Stradiņš, J. Pauls Valdens – latvju tautas pazudušais dēls// Trešā Atmoda. Rīga: Zinātne, 1992. 316.-331. lpp.
- [5] Stradiņš, J. Pauls Valdens – latviešu nācijas pazaudētais un Ķīmijas gadā jaunatrstais dēls // Zinātnes Vēstnesis, 2011. g. 26. sept. Nr. 11 (422).
- [6] Augstākās tehniskās izglītības vēsture Latvijā. 1. daļa. Rīgas Politehnikums. Rīgas Politehniskais institūts 1862–1919. Rīga: RTU, 2002. 295 lpp.
- [7] Бахмутская, Э.Я., Страдинь, Я.П. Отчет В.Л. Кирпичева о реорганизации Рижского политехнического института (1897) // Из истории естествознания и техники Прибалтики. Рига, 1968. - Т. 1.-С. 51- 64.
- [8] Stradiņš, J. Latvijas 1905. gada revolūcijas kaujinieki starptautiskā aspektā// 1905. gads Latvijā: 100. Rīga: LVIA, 2006. 410.-447. lpp
- [9] Zott R. Wilhelm Ostwald und Paul Walden in ihren Briefen. ESR – Verlag. Berlin, 1994. 205 S.
- [10] Walden P. Wilhelm Ostwald. Leipzig: Engelmann, 1904. 120 S.
- [11] Купфер, К.Р. Из недавнего прошлого Рижского Политехнического института. Материалы для истории академической жизни за период 1896-1906 гг. Рига. 1906. 166 с.
- [12] Stradiņš, J. 1919. gads un Latvijas zinātne// Etīdes par Latvijas zinātņu pagātni. Rīga: Zinātne, 1982. 226.-258. lpp.
- [13] Valnovskis, H. Mūsu skolu jaunatne Brīvības cīņās. Rīga. 1938. 110.-114. lpp. 14. Соловьев Ю.И. П. Вальден и русская наука и культура// Из истории естествознания и техники Прибалтики. Рига, 1991.- Т. 8.- с. 137-152 (pielikumā – P. Valdena vēstule N. Zeljnskim, c. 151-152).
- [14] J. Stradiņa saruna ar A. Kirhenšteinu, 1962. gadā.
- [15] [Bergs J., Gulbis F., Gēliņš E., Kirhenšteins A., Lejnietis E., Lejiņš P., Nomals P., Vēgners M.] Latvijas Augstskola// Lūdums. 1919. g. 7. jūnijā.
- [16] Dāle, P. Vēsturisks pārskats par Latvijas Augstskolas nodibināšanu un viņas darbību pirmā (1919/1920.) mācību gadā. Rīga: LA izdevn., Gulbis, 1921. 19.-20. lpp.
- [17] Stradiņš, J. Akadēmiskā izglītība Baltijā un Latvijas Universitātes priekšvēsture. Grām.: Latvijas Universitāte – 75. Rīga: LU, 1994. 13.-44. lpp.
- [18] Gulbis, F. Kāds vārds “Valdena lietā”// Latvijas Vēstnesis. 1924. g. 5. febr.
- [19] Universitätsarchiv Rostock. Personalakte Paul Walden. Streitsache Wedekind-Walden. 1919-1925. Valdena bija denunciējis viņa bijušais kolēģis Rīgas Politehniskajā institūtā profsors Edgars Vedekinds (RP asistents: 1895-1899), diezgan pazīstams ķīmiķis - organiķis, vēlāk Tībingenas un Strasbūras universitāšu profsors, kas vērsās pret P. Valdena ar akadēmiski nepieņemamu naidīgumu.
- [20] Valdens, P. Neatrisināti jautājumi. Mākslīgais zelts. Enerģijas iegūšana un elementu pārveidošana. Saules siltums un elementu sintēzes Visumā (Palīdzējis no vācu valodas tulkot K. Balodis)// Ekonomists. 1924. Nr. 11. 617.-622. lpp.
- [21] Пийола, С. К биографии Пауля Вальдена// Из истории естествознания и техники Прибалтики. Рига, Зинатне, 1984.- Т. 7.- с. 73- 79.
- [22] Valdena un Kreišmaņa dzimtas koki. Sast. inž. J. Plūksne (pie J. Stradiņa).
- [23] Страдинь, Я. П. К биографии Пауля Вальдена// Из истории естествознания и техники Прибалтики. Рига, Зинатне, 1968.- Т. 1.- С. 157-167.

- [24] Deutsch-baltisches biographisches Lexikon. 1710-1960. Köln – Wien. Böhlau Verlag. S. 845.
- [25] I. Hollo–Valdenas vēstules J. Stradiņam (piem., 1976. g. 21. okt. vēstule); Вальден-Холло И.П. Воспоминания о П. И. Вальдене// Из истории естествознания и техники Прибалтики. Рига, Зинатне, 1976.- Т.5.-С.286-298.
- [26] Latvijas Universitātes rektora profesora J. Auškāpa apsveikums Rīgas Politehniskā institūta 75. g. atceres aktā 16. V. 1936. g.// Rīgas Politehnikums 1862. - 1919. g. Album Academicum (1912.-1919. g.) - Rīga, 1938.- 11.-12. lpp.
- [27] Stradiņš, J. Pauls Valdēns// Zvaigzne. 1957, Nr. 17; Stradiņš, J. Cilvēki, eksperimenti, idejas. 2. izd. Rīga, 1965. 269 lpp.
- [28] Гросвальд, И. 125 летие П. Вальдена и учреждение медали его имени// Из истории естествознания и техники Прибалтики. Рига, Зинатне, 1991.- Т. 8.-С. 218 –220.
- [29] Ziedonis, I. Tutepatās. Karogs. Preses nams. Rīga, 1992, 8., 18.-19. lpp.
- [30] Fizikāli organiskā ķīmija Organiskās sintēzes institūtā. Laboratorijas pusgadsimta ceļš 1961-2011. Jāņa Stradiņa un Edvarda Liepiņa sastādījumā un redakcijā. R.: Zinātne, 2011. –64.-65. lpp.
- [31] Stradiņš, J. 21. Starptautiskā Baltijas Zinātņu vēstures konference// Rīgas Tehniskās universitātes zinātniskie raksti/ RTU. - Rīga, 8. sērija. Humanitārās un sociālās zinātnes. Zinātņu un augstskolu vēsture. 5. sēj. (2004), 136.-143. lpp.
- [32] Stradiņš, J. ANO Starptautisko Ķīmijas gadu pavadot// Enerģija un Pasaule. 2012, Nr. 1 - 80.-84. lpp.
- [33] Stradiņš, J. Paul Walden (Pauls Valdēns) – Latvia’s Lost Son Rediscovered in the Year of chemistry// Latvian Journ. of Chemistry. Nr. 1, 2012, p. 15-19.

Jānis Stradiņš, Professor, Dr. chem. habil.,
Dr. hist. h. c., Academician Academy of Science
of Latvia
Address: Akadēmijas laukums 1, Rīga, LV-1524, Latvia
E-mail: stradins.lza@lza.lv

Jānis Stradiņš Pauls Valdēns – Scientist, Rector, Latvian

The article gives an account of the historically significant, globally important contributions of Paul Walden (1863–1957) – the outstanding chemistry professor, substantive member of the science academies of seven different countries, honorary doctor of four universities, twice elected the director-rector of the Riga Polytechnical Institute (1902–1905 and 1917–1919). Since 1913, he has been nominated for the Nobel Prize in chemistry seven times, he is the pioneer of study of three new chemistry subsectors. In early 20th century, P. Walden was the most outstanding scientist of Latvian origin in the Riga Polytechnical Institute, he was a prominent organizer of higher technical education, and a skilled educationist. He was among the first faculty members, who by publishing his work in Russian science journals promoted the transfer of Western European democratic ideas to Eastern Europe. The article looks into the work of P. Walden at the time, when the institute was evacuated to Moscow, as well as during the re-evacuation period in Riga up to the establishment of the Latvian higher education establishment (University). The article is concluded with an account of the personality of the outstanding scientist of Latvian origin and his work in his homeland as well as at his *Alma mater*.

Янис Страдыньш. Пауль Вальден – ученый, ректор, латыш

В статье дана оценка исторически значимого вклада мирового уровня Пауля Вальдена (1863-1957) - выдающегося профессора по химии, действительного члена семи Академии наук различных стран, заслуженного доктора четырех университетов, дважды избранного на должность директора - ректора Рижского политехнического института (1902-1905 и 1917-1919 гг.). С 1913 года он семь раз был номинирован на Нобелевскую премию в области химии, является основателем трех новых поднаправлений в исследовании химии. В начале 20 века Пауль Вальден было самым выдающимся ученым в Рижском политехническом институте, латышом по происхождению, в значительной степени организатором высшего технического образования, знающим педагогом. Он был одним из первых преподавателей, публиковавшихся в российских научных журналах, способствовал распространению демократических идей Западной Европы в Восточной Европе. В статье рассмотрена деятельность Пауля Вальдена, когда институт находился в эвакуации в Москве, а также после возвращения в Ригу, до создания и Латвийской высшей школы (университета). В заключении в статье дана оценка личности и осуществленной работы на родине выдающегося ученого латышского происхождения, в его *Alma mater*.